

Танчик Каміла Анатоліївна,
аспірант кафедри криміналістики та судової
медицини Національної академії внутрішніх
справ

ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ РОЗСЛІДУВАНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кожному громадянину гарантоване право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, право на доступ до публічної інформації [1]. Одним із засобів реалізації таких прав в Основному Законі України є медіа.

Умовою оптимального функціонування суспільства є журналістика, яка у демократичних країнах відіграє важливу роль. Вона сформована, як окремий соціальний інститут, що забезпечує об'єктивне і всебічне інформування всіх суб'єктів про дійсні події в суспільстві. Відображенням статусу журналістики відбулося з прийняттям Закону «Про медіа» від 13.12.2022 № 2849-IX [2]. Наслідком його прийняття стали чисельні зміни в закони, що були дотичними до сфери медіа. Щоб з'ясувати дефініцію, хто ж такий журналіст? Слід звернутися до ст. 1 Закону України «Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналістів» журналіст – це творчий працівник суб'єкта у сфері медіа, який професійно збирає, одержує, створює, редагує, поширює і забезпечує підготовку інформації для медіа. Статус журналіста підтверджується документом, виданим суб'єктом у сфері медіа, професійною чи творчою спільною журналістів. Варто зазначити, що права та обов'язки журналістів також поширюються на зарубіжних працівників медіа, які працюють в Україні. [3].

Закон України «Про медіа» містить положення щодо особливостей правового регулювання діяльності медіа в умовах збройної агресії (Розділ IX), який містить певні обмеження на період збройної агресії і протягом п'яти років з дня скасування такого статусу [2].

Журналісти під час професійної діяльності здійснюють журналістське розслідування, яке втілюється в статтю чи серію статей на актуальну тему, що є невідомою для суспільства або з тих чи інших причин приховується. Публікації містять глобальну соціальну проблему таку як вчинення кримінальних правопорушень. Проаналізувавши методи пошуку інформації журналіста, це наприклад спостереження, аналіз документів, експеримент можемо спостерігати,

що вони є дотичними з співробітниками оперативного підрозділу і слідчими, що полягає у використанню матеріалів журналістського розслідування, як джерел доказів.

В умовах воєнного стану журналістські розслідування відіграють важливу роль. Досить розповсюдженими є журналістські розслідування колабораційної діяльності окремих людей та груп людей. Викривають не лише винних у колабораціонізмі й військових злочинців, а й виправдовують тих людей, які працювали на окупантів [4].

Журналісти використовували широке коло джерел, серед яких – бази даних, супутникові зображення та інтерв'ю зі свідками. Безліч доказів знаходили через пошук у соціальних мережах, особливо на платформі Telegram й ВКонтакті, оскільки самі окупанти не задумуючи знімали відео – часом навіть на крадених українські телефони, мимоволі фіксуючи докази власних злочинів. Скориставшись їхніми фото та відео, журналісти висвітлювали воєнні злочини, викриваючи підрозділи та осіб, які ймовірно їх вчиняли.

Так наприклад, з початку повномасштабного вторгнення першочергово саме Генічеська громада Генічеського району опинилася на передовій, і окупанти з перших днів-тижнів почали запроваджувати окупаційні адміністрації, змушувати місцевих посадовців працювати на їх. Може скластись враження, що у Генічеській громаді дуже велика кількість колаборантів, і ледь не більшість людей виявились за «русский мир», але звісно це не так. Там багато людей були змушені виїжджати з окупації. Багато хто не пішов на співпрацю з окупантами попри тиск та терор. Ми бачимо, що завдяки публікаціям журналістів вже є й повідомлення про підозру, й вероєки щодо деяких з них [5].

Варто зазначити, що також яскраво для суспільства проявилась значущість журналістських розслідувань у викритті корупційних злочинців. Так онлайн – видання «Дзеркало тижня» висвітлювало проблему боротьби з розкраданням коштів оборонного бюджету. Це стосувалось щодо закупівлі Міністерством оборони України продуктів харчування для українських військових за цінами в півтора-три-рази вищими, ніж роздрібні ціни в мережах супермаркетів. Матеріали журналістських розслідувань мали результат: кільком посадовцям міністерства було повідомлено про підозру й обрано запобіжні заходи, триває досудове розслідування [6].

Дані приклади є показованими, коли журналісти виявляють ознаки прихованої протиправної діяльності і коли правоохоронні органи вчасно реагують на повідомлення. Але ж в деяких ситуаціях

іноді присутня інша сторона, коли уповноважені особи не завжди своєчасно й адекватно реагують. Як правило, це стосується внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань, що фактично є відкриттям кримінального провадження й початком досудового розслідування. Для більш чіткого механізму реагування уповноважених правоохоронних органів на інформацію про виявлення ознак кримінальних правопорушень удосконалення редакції ч. 1 ст 214 Кримінальний процесуальний кодекс України, а саме розкрити зміст «виявлення ним з будь-якого джерела обставин» [7].

Підсумовуючи викладене, підкреслимо, що матеріали журналістських розслідувань можуть бути належними джерелами вихідної інформації про ознаки кримінального правопорушення та підставами до початку досудового розслідування. Уповноважені особи можуть отримати такі відомості під час ознайомлення з відповідними публікаціями (самостійне виявлення) чи внаслідок звернення журналістів. Для первинного закріплення цю вихідну інформацію вносять до ЄРДР, після чого її перевіряють під час досудового розслідування що журналіст, який ініціює досудове розслідування, виступає в ролі окремого соціального інституту демократичного суспільства, що здійснює певні контрольні функції щодо діяльності державної влади, у тому числі правоохоронних органів. Тобто завданням журналістики є не тільки повідомлення суб'єктів суспільства про актуальні новини внутрішнього й міжнародного життя, а й здійснення моніторингу державних органів та окремих посадових осіб з точки зору належного виконання покладених на них обов'язків (особливо в період відбиття російської агресії). Матеріали, отримані в результаті проведення журналістського розслідування, цілком правомірно потрібно розглядати як основу, на якій будуть формуватися докази у кримінальному провадженні.

Список використаних джерел

1. Конституція України *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Закон України «Про медіа» від 13.12.2022 № 2849-IX. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>.
3. Закон України «Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналіста» *Відомості*

Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 50, ст. 302 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

4. Генпрокуратура визнає важливість журналістських матеріалів про колабораціонізм та військові злочини – дискусія. URL: <https://zmina.ua/en/event-en/>.

5. Окупанти можуть забрати у полон цивільного за будь – що, що їм не подобається – журналіст про Херсонщину. URL: <https://hromadske.radio/podcasts/my-ie-buly-y-budem-informatsiynyy-maraton/okupanty-mozhut-zabraty-u-polon-tsyvilnu-liudynu-za-bud-shcho-shcho-im-ne-spodobaetsia-zhurnalist-pro-okupovanu-khersonshchynu>.

6. Скляревська Г. Інтерв'ю з Юрієм Ніколовим. URL: <https://detector.media/community/article/207398/2023-01-26>.

7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012. № 4651-VI. *Верховна рада України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

Тарнавська Лариса Миколаївна,
аспірантка НДІ вивчення проблем
злочинності імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук
України

ЗАСТОСУВАННЯ АЕРОФОТОЗЙОМКИ ТА СУПУТНИКОВОЇ ФОТОЗЙОМКИ З МЕТОЮ ФІКСАЦІЇ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Проблема застосування аерофотозйомки та супутникової фотозйомки з метою фіксації та розслідування злочинів почала з'являтися ще до російського широкомасштабного вторгнення до України. Цей процес почався з часу отримання широкого доступу до технологій аерофотозйомки та супутникової фотозйомки за допомогою безпілотних літальних апаратів (дронів, квадрокоптерів, БПЛА) та відкритого доступу до супутникових фотознімків. При цьому використання БПЛА стало популярним не тільки під час фіксації важливих подій, доставки пошти, їжі, але й з метою вчинення злочинів.

Використання дронів в військових цілях або здійснення охорони набули величезних масштабів в Україні, перш за все, з метою вібиття агресії ворога. Лише у 2024 р. планувалося виготовити 1 млн FPV-дронів, понад 10 тис. дронів середньої дальності польоту та понад 1 тис. безпілотників із дальністю від 1 тис. км [1]. Державна прикордонна служба України вказує, що «війну, яку росія розв'язала в Україні, давно вже, без перебільшення, називають війною дронів» [2].